

ZE IV. ÚSTŘEDNÍCH PEDAGOGICKÝCH ČTENÍ

IV. Ústřední pedagogická čtení se konala v rámci II. Uherskobrodských dní J. A. Komenského, jež proběhla pod heslem »Za další sblížení školy se životem« a byla doplněna referátem s diskusí o otázkách vědecko-ateistické výchovy. Můžeme se ptát, zdali výsledky práce, které vybrání autoři přinesli do Uherského Brodu, pomohou nějak řešení těchto hlavních otázek. Můžeme se ptát tím spíše, že učitelé se většinou snaží řešit konkrétní situace a problémy své praxe, které vždy více nebo méně souvisí s celkovým stavem pedagogické praxe a s problémy celospolečenskými. Přestože svou činnost, o níž pojednávají v čtení, konají mnozí z nich delší dobu a přestože i práce na rukopisu trvá několik měsíců, objevují se každoročně čtení, která řeší nejaktuálnější otázky. To jenom potvrzuje, že se mnohé problémy vynořují a zrají v praxi dříve, než jsou teoreticky vysloveny. Autoři některých čtení skutečně řešili problémy v dané chvíli nejnaléhavěji potřebné, a svým osobitým, i když vždy dílčím přispěvkem pomohli posunout věc obecného zájmu vpřed.

Ze 113 českých a 28 slovenských prací, které letos byly z krajů do ÚPČ dodány, byly v Uher. Brodě vyslechnuty práce 35 Čechů a 6 Slováků v jednom půldenním plenárním zasedání a ve dvou dalších půldnech, kdy o pracích jednalo celkem 25 sekcí.

Do pléna byly v ÚPČ prvně pro svou tematickou závažnost, pro významnou činnost autorů a pro kvalitu zpracování vybrány práce vesnických učitelů: Soudruh *Stanislav Pospíšil* z obce Šišma v kraji Olomouckém podal v práci nazvané »Jak chápou a uskutečňují kulturně výchovné poslání školy na vesnici« zprávu o své dvanáctileté činnosti, při níž zapojil sebe i žá-

ky do politického a hospodářského dění na vsi a kulturním působením pomohl za vedení KSČ nejen při prvních krocích a upevňování JZD, ale získal i zájem mládeže o práci v něm a aktivní účast dospělých na zlepšení prostředí vesnice. Spolupracoval i s masovými organizacemi. Proto má nakonec obec dostatek vlastních i mladých lidí pro všechny své pracovní potřeby, změnila vzhled, náplň života obyvatel se přiblížila městu. Práce s. Pospíšila tedy odpovídá na otázku o spojení školy se životem v širším smyslu.

S. *Ján Medveď* z Dobroče u Pupavy, autor druhé práce čtené v plénu, ji nazval »Problémy pri výchovne vyučovacom procese na lazníckych školách« (lasy jsou obce s roztroušenými obydleními v kopcích — obdoba našich kopanic). Z problémů, jež školu tížily, si vybral hlavní: jak ve spolupráci školy s rodinou aj. za pedagogického vedení školy odstranit neprospěch a propadání žáků, i příčinu těchto nedostatků — špatnou docházku. Soudruh pěkně popisuje svůj postup i výsledky a ukazuje se, že jeho práce může být příkladem nejen na lazech. V jeho práci je významné i využití jednoduchých matematických rozborů situace a přehledy výsledků, např. srovnání, jak se vzrůstem procent docházek klesalo procento neprospívajících žáků aj. Jak v závěru uvádí, kladl si za cíl objevit příčiny nedostatků a potom plánovat a podnikat akce k jejich odstranění — a to se mu podařilo.

V každé z 25 sekcí, které jedraly v dalších 2 půldnech, byli posluchači pracovníky VÚP informováni o přínosu všech prací, které byly v daných oborech letos dodány z krajů do IV. ÚPČ. Dále vyslechli 1—2 čtení přímo z úst autorů a diskutovali k nim. Šlo o práce z různých oborů pedagogiky a didaktiky, ze složek výchovy školní i mimoškolní a z většiny vyučovacích předmětů.

V další části zprávy nebudeme pojednávat jen o pracích čtených v Uherském Brodě, ale probereme výběrově některé obory a pojednáme o dalších letošních rukopisech. Značný počet prací, o nichž se zmíníme, byl v Uherském Brodě čten.

Z tematicky bohatého výběru letošních prací lze za největší přínos považovat ty, jež přispívají k řešení nového úkolu naší školy — spojení se životem. Je z nich vidět, že škola může plnit tento úkol velmi rychle, podnítime-li ještě více iniciativu učitelů. Tohoto charakteru je např. i čtení s. *Anny Proškové* z mateřských škol na Kladně »Výchova lásky k vlasti« (úryvky publikovány v časopisu Předškolní výchova). Soudružka seznamuje děti s rodným městem a přiměřeně k věku dětí i s prací jeho budovatelů, hlavně hutníků. S. *Jan Ochozka* z Rožnova u Č. Budějovic ve čtení nazvaném »I na II. stupni možno spojovat práci v dílně s výrobou a užitečnou prací žáků« ukazuje naproti tomu, jak v rámci prací v dílně podle osnov zjednal podmínky a pak vyráběl na II. stupni materiály, kterých využil okresní stavební kombinát při stavbě domů, a hlavně, jaký to mělo výchovný vliv na jeho žáky, když si uvědomili, že jejich výrobků využijí dělníci na stavbách.

I v dalších pracích se autoři zabývali pracovní výchovou žáků v předmětech, laboratorními pracemi a spojením školy se životem v širším smyslu (s. *VI. Kučerová* z Hradce Králové — o pracovní výchově dětí na mateřské škole; s. *Frant. Hroch* z Hradecka o podílu žákovského domova na výchově žáků k povolání; s. *Jaroslav Hájek* z Kladna, s. *Stanislav Linhart* z Prahy, s. *Karel Pinc* z Budějovic, s. *Václav Veselý* z Budějovic, s. *Rudolf Holub* z Ostravy, s. *Karel Křenek* z Gottwaldovska — všichni se zabývali některou z otázek základů výroby v práci školní i mimoškolní; s. *Karel Ztma* z Kladna, s. *Jan Kouba* z Budějovic, s. *Jarmila Gardavská* z Olomouce — psali o aktivní účasti žáků na vytváření kabinetů a výrobě pomůcek, o pracovní účasti žáků na vyučování biologii; s. *Josef*

On dráček z Prahy, s. *Ladislav Hájek* z Teplic, s. *Josef Kundera* z Třebíče, s. *Antonín Sečka* z Gottwaldovska — o laboratorních pracích a podobných problémech ve fyzice, v chemii atd.).

V hodnocení loňských čtení ze základů výroby jsme se zmínili o tom, že by v budoucnu měli autoři prohloubit pedagogický zřetel proti dosud převažujícímu techniko-organisačnímu. Letos s. *Rudolf Holub* sice popisuje přípravu a část provádění stavby dílny, ale ukazuje i zapojení rodičů a veřejnosti při této stavbě — řeší tedy problémy pedagogické propagandy; všímá si pomoci žáků, jejich zájmu jak o stavbu dílny, tak o budoucí práci v ní. Oba tyto rysy jsou dobrými ukázkami toho, oč hlavně v budoucnu budeme usilovat — objasňovat vliv práce rukou na znalosti a charakter žáků. Podobně správně vidí pedagogický vliv práce na žáky s. *Jan Ochozka*. Hovoří ve čtení nejen o spojení práce na II. stupni s veřejně prospěšnou prací, ukazuje i to, jaký vliv mělo vědomí o využití výrobků žáků na novostavbách na větší odpovědnost žáků za kvalitu výrobků. Příklady bychom mohli uvést více.

Neméně závažné jsou práce z oboru ideové, morálně politické výchovy žactva v činnosti školní i mimoškolní. Z nejvýznamnějších prací uvedeme: Čtení s. dr. *Boženy Rotterové* z Prahy o citové výchově dospívající mládeže, s. *Josefa Diby* z Plzně o politicko-výchovné práci učitelů na škole s žáky staršího věku, s. *Jaroslava Pavlíka* z Gottwaldovska o estetické výchově jako složce komunistické výchovy, s. *Marie Kubíčkové* z Prahy o kulturní práci s mládeží mimo vyučování aj.

Z oboru organizací mládeže byly letos nejlepší práce s. *Ludmily Reitmayerové* z Pardubic a s. *Oldřicha Medka* z Olomouce. Oba se zabývali zkušenostmi s prací školských organizací ČSM, četli své práce v Brodě a našli vděčné i kritické posluchače také v mladých učitelích, kteří přijeli na jejich čtení z letního tábora v Luhačovicích.

Z prací o odborných školách došly letos jen práce ze škol hospodářských;

všechny se zabývaly metodickými otázkami vyučování. V Brodčích z nich byla čtena práce s. dr. M. Joskové z Prahy o národnosti při vyučování technice administrativy a práce s. dr. inž. Jana Kadlece z Berouna o výchovném využití obsahu učiva na hospodářských školách.

V předchozích letech jsme neměli dost významnějších prací z oboru řízení školy, okresu, organizací mládeže apod. Letos jich došlo několik, většinou z Prahy, a podstatně přispějí k řešení otázek řízení. Především je to ideově, odborně i lidsky promyšlená a procítěná práce s. dr. Hany Sachsové z Prahy »Ideově výchovná práce ředitele v pedagogickém kolektivu« (byla také odměněna I. cenou), dále s. Bohuslava Ondráčka z Prahy »Jak se může ZV ROH podílet na řízení práce školy«, s. Františka Bacíka z Prahy »Řízení mimoškolní a mimořádné práce s dětmi na městské osmileté střední škole«; patří sem i práce s. Vlasty Serafinové z Ostravy »Jak se rozvíjela práce metodických sdružení na ostravském okrese« a s. Petra Bendy z Brna »O práci předmětové komise pro matematiku«. Každá z těchto prací řeší, většinou nejen z literatury, ale hlavně na základě zkušeností autora, otázku zřejmou z názvu. Zvláště práce s. Sachsové a s. B. Ondráčka vyvolaly v Uherském Brodčích diskusi zásadovou a velmi plodnou. S. B. Ondráček poskytl posluchačům v diskusi ojedinělý zážitek. Na dotaz posluchačů o vztahu ředitele školy a stranické organizace při řízení závodní organizace ROH uvedl, jaké nedostatky by mělo řízení práce ROH pouze ředitelem školy bez opření o ZO KSČ a rozebral tuto otázku. Tím vlastně sám sobě koreferoval nebo oponoval a lze oprávněně tvrdit, že tento úkol splnil se zdarem. Bylo by správně uveřejnit i tyto jeho doplňky, protože hlavní část práce vyšla ve Zpravodaji ÚV OS ZŠVUT.

Každý z vyučovacích předmětů měl letos alespoň jednu práci, která právem zasluhovala, aby byla čtena. Z toho některé práce zaujaly svou náležitou tematikou (s. Miloslava Taušová - Kumpos-

tová z Liberce prací o ateistické výchově v dějepise průmyslové školy, s. Václav Skalický z Pardubic o vědeckotechnické a politické aktualitě při vyučování fyzice, s. Marie Boltíková ze Strakonice o zkušenostech z vyučování o bojích dělnické třídy proti vykořisťování za buržoasního Československa aj.). Jiné bylo třeba hodnotit také pro metodu zpracování, která se blíží zpracování prací vědeckých (s. dr. Marie Čížková z Prahy v práci o zapominání pravopisu na II. stupni, s. dr. Oldřich Zicha z Prahy v práci o základním učivu geometrie v 6. ročníku, s. Josef Zelený z Kolína v práci o hodnocení výsledků vyučování psaní nebo s. dr. Ladislav Hintnaus z Prachatic o významu klasifikace na zvyšování zájmu a výkonu žáků v tělesné výchově aj.).

Přesto je nutno upozornit, že zvláště v ruském jazyku bychom uvítali čtení, která by pomohla řešit otázku nového pojetí vyučování — aktivního zvládnutí jazyka, a to s přihlédnutím ke změnám, ke kterým došlo v učebním plánu a v osnovách. Zatím je v tomto předmětu pro novost metodických problémů málo prací.

Práce s historickým materiálem jsme i letos přijali přesto, že svým charakterem neodpovídají pojmu pedagogických čtení. Chceme však zdůraznit, že je třeba volit témata, která mají vztah k současným otázkám a potřebám praxe. Jinak budeme moci v budoucnu těžko rukopisy o historických otázkách do pedagogických čtení zařazovat.

Jako ve všech předchozích letech jsme i letos při IV. ÚPČ vyslechli v Uherském Brodčích práce slovenských autorů. Vedle nejvýznamnějšího čtení s. Medveďa, jež bylo předneseno v plénu, pokládáme i ostatní práce za velký přínos praxi školy i pedagogické teorii. Tyto práce byly vybrány ze VI. Slovenských Ústředních pedagogických čtení, jež se konala v březnu v Bratislavě.

S. Kornel Danáš z Dolných Slazan, který hovořil na téma »pomoc dělníkům a rolníkům« při výchově a vyučování, začlenil tuto pomoc do širšího tématu indi-

viduálního přístupu k žákům; souborným pohledem velmi přispěl k ujasnění otázky u posluchačů.

S. *Mária Schwendtová* z Trnavy přednesla práci o stechiometrických výpočtech, schemech a grafech v chemii a přispěla tím na základě vlastní zkušenosti k prohloubení metodiky vyučování chemii (částečně byla publikována v časopise »Učebné pomůcky«).

S. *Oldrich Švehlík* z Košic zaujal ve své práci nazvané »Vplyv telesnej výchovy na charakter žiaka« velmi systematicky založeným a ideově i pedagogicky domyšleným přístupem k řešení otázky. Oba letošní autoři z oboru tělesné výchovy, kteří četli v Uherském Brodě (s. Švehlík a s. Hintnaus) by mohli být svými pracemi ideově i metodicky vzorem přístupu k práci na pedagogickém čtení i pro jiné obory.

Za soudruhy *Lad. Nemece* a *Vi. Polákovou* přednesla čtení na téma »Ako využívať ideologicko-politické skutočnosti v práci ČSM« s. *Poláková* z Prešova. Ukázala, jak je možno zájmově zaměstnat členy ČSM tak, aby svou prací při sběru morálně politicky a didakticky významného materiálu (o Slovenské republice rad, jejíž 40. výročí jsme nedávno oslavili) obohatili sebe i další svazáky o nepoznané události, důležité pro vytváření socialistického přesvědčení.

A konečně s. *Ján Bočkay* ze Seredi ukázal, jak probíhal a prováděl převýchovu a výchovu cikánských dětí na Slovensku, aby ve smyslu nedávného usnesení KSČ pomohl likvidovat izolovanost a zaostalost Cikánů v našem státě a vychovat z nich občany, kteří se po boku Čechů a Slováků zúčastní budování socialistického a komunistického Československa.

Z těchto pěkných prací zvláště práce s. Medveďa, s. Švehlíka, s. Bočkaye a s. Nemece se s. Polákovou zasluhují, aby byly co nejdříve publikovány.

Práce českých autorů byly již zadány Státnímu pedagogickému nakladatelství aj. i redakcím pedagogických časopisů k publikaci a těšíme se, že vyjdou dříve, než pedagogická čtení minulých ročníků, aby

mohla ovlivnit naši školu co nejdříve. Podobný zájem bychom měli i na pracích slovenských.

Část letošních prací byla jako každoročně odměněna cenami, na nichž bylo v českých krajích vyplaceno 48.800 Kčs. Slovensští autoři byli odměněni v březnu v Bratislavě.

První ceny byly uděleny s. *Stan. Pospíšilovi* a s. *dr. H. Sachsové*, na Slovensku s. *Jánu Medveďovi* a s. *Oldrichu Švehlíkovi*. Dále byly uděleny ceny II. a III., část prací byla odměněna knižními prémie SPN. Všichni tyto autoři dostali pochvalné uznání ministerstva školství a kultury s. *dr. Frant. Kahudy*. Ostatním autorům poděkovala komise ÚPČ za účast. Prostřednictvím KPÚ nebo přímo z VÚP byly autorům sděleny připomínky k jejich pracím, aby mohli zlepšit práce před čtením nebo před publikací, pomoci odhalit nedostatky nebo i ukázat, jak by měl autor dále pracovat.

Zatím ve čteních postrádáme témata o výrobní praxi žáků. I když je doba, po které se praxe provádí, poměrně krátká, věnují se jí nejlepší učitelé a mistři ve vybraných školách již třetím rokem, a proto bychom uvítali, kdyby především ředitelé a ostatní kádry z pokusných dvanáctiletých středních škol dali co nejdříve k dispozici své čerstvé zkušenosti. Jsou avantgardou svou praktickou zkušeností a měli by být průkopníky i v jejich zobecňování o sdělování. Z dubnového usnesení ÚV KSČ dále vyplývá, že bychom si měli více všimnout otázek vědecko-ateistické výchovy, ale i otázek družin mládeže aj.

F. Auerswald

PRVNÍ ROK VÝZKUMU OBČANSKÉ VÝCHOVY

V červnu 1959 svolal Výzkumný ústav pedagogický do Prahy učitele občanské výchovy z dvanáctiletých středních škol, aby společně s nimi zhodnotil zkušenosti z prvního roku výzkumu výchovné práce v tomto novém předmětu a přispěl k řešení základních teoretických i praktických

problémů spojených s jeho zaváděním do učebního plánu všeobecně vzdělávací školy. Jednání, jehož se kromě učitelů předmětu a pracovníků v oblasti teorie morálně politické výchovy zúčastnili zástupci ministerstva školství a kultury, krajských pedagogických ústavů z českých krajů i ze Slovenska, Státního pedagogického nakladatelství a jiných institucí, přineslo četné zajímavé poznatky a bylo cenným příspěvkem k ujasnění základních otázek nového předmětu ve světle usnesení ÚV KSČ o těsném spojení školy se životem a o dalším rozvoji výchovy a vzdělání v Československu.

Referát o výsledcích pokusného ověřování účelnosti nového předmětu a o některých základních otázkách významných pro teoretické propracovávání jeho pojetí, úkolu, obsahu a metod přednesl pracovník VÚP dr. F. Výchovný.

Občanská výchova, jak referent v úvodu připomněl, byla zavedena proto, aby se posílila výchovná práce školy v oblasti ideově politické a mravní výchovy žáků. Je jedním z článků systému morálně politické výchovy mládeže. Jejím zavedením se nijak nesnižuje význam cílevědomé morálně politické výchovy žáků v ostatních předmětech i v soustavě mimotřídní a mimoškolní výchovné práce.

Občanská výchova navazuje na poznatky a zkušenosti žáků z vyučování, mimotřídní výchovně vzdělávací práce školy i z jejich mimoškolního života a vhodně je prohlubuje, doplňuje a sjednocuje. Zaměřuje se přitom především k problematice témat, jejichž obsah je rámcově naznačen v osnově předmětu. Kromě toho věnují učitelé podle potřeby pozornost aktuálním politickým a jiným významným událostem u nás i ve světě, objasňují žákům ideový obsah a význam nejdůležitějších politických výročí a učí je správně chápat a řešit konkrétní otázky jejich kolektivního života.

Počet témat je co nejmenší, aby učitelé měli dosti času osvětlovat probírané otázky co nejnázorněji a z nejrůznějších stránek a aby zejména mohli co nejpřipraveněji vy-

užívat rozmanitých prostředků, jež vedou žáky k aktivní účasti na výchovném procesu. Témata seznamují žáky se základními otázkami naší socialistické výstavby a přibližují jim nejdůležitější problémy našeho současného hospodářského, politického a kulturního života. V obsahu osnovy jsou zahrnuty ty části učení o ústavě ČSR, které jsou významné pro výchovu žáků v uvědomělé občany socialistického státu. Významnou součástí osnovy jsou témata, jež posilují utváření základů vědeckého, materialistického světového názoru žáků a vedou je k uvědomělému osvojení základů komunistické morálky. Témata umožňují prohlubovat výchovu žáků v duchu socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu. Vedou je ke kolektivismu a k soužití v duchu zásad socialistického humanismu.

Jak výzkum ukázal, učitelé výzkumných dvanáctiletých středních škol vcelku úspěšně realizují úkoly nového předmětu. Pozorování v jejich třídách svědčí o tom, že předmět poskytuje významné možnosti pro cílevědomé a systematické prohlubování morálně politické výchovy. I když základem této výchovy žáků je jejich aktivní účast na společensky prospěšné práci a jejich přímý styk s veřejným životem, nelze opomíjet ani přímé ovlivňování vědomí dětí, utváření jejich správných názorů a postojů, probouzení jejich morálně politických citů a snah. Jde právě o to, vhodně obojí spojit, souběžně s organizováním výchovně hodnotných činností a se správným utvářením jejich životní praxe systematicky, zvláště v diskusích, kterých se žáci aktivně účastní, jim objasňovat smysl a význam správného jednání, ujasňovat všechny otázky významné pro správné utváření morálně politického profilu socialistických lidí.

Předmět, jak se ukazuje, výrazně přispívá ke zvyšování politické uvědomělosti žáků. Ve třídách, kde je zaveden, stoupl zájem dětí o politické dění u nás i v zahraničí, zvýšila se jejich schopnost správně chápat významné jevy politického a hospodářského života naší vlasti. Významný

podíl na tom mají pravidelné rozhovory o nejvýznamnějších událostech, jež žáci sledují v tisku, v rozhlase a v televizi. Žáci se učí v hodinách občanské výchovy otevřeně hovořit o otázkách, jež je zajímají. Přicházejí i s mnohými neujasněnými a nesprávnými názory a pochybnostmi, jež jim učitelé za pomoci ostatních žáků mohou taktně vysvětlovat. Výsledky výchovného působení v oblasti ideově politické výchovy se odrážejí např. ve zvýšené účasti žáků na brigádách, v jejich pozornějším vztahu k socialistickému vlastnictví, v hlubším zájmu o akce mezinárodní solidarity.

Méně výrazné jsou výsledky v utváření těch morálních vlastností žáků, které se formují dlouhodobým, trvalým výchovným působením za součinnosti všech výchovných složek. I na tomto úseku však lze pozorovat ve třídách zkušených učitelů leccos cenné úspěchy, např. při utváření návyků správného společenského chování žáků ve vztahu k učitelům, k starým a nemocným lidem, k malým dětem.

Výzkum vcelku potvrdil správnost pojetí předmětu, jak je vymezeno v osnovách. Tím, že se při objasňování otázek vychází ze zkušeností a poznatků žáků z jejich školního i mimoškolního života a že se v něm žáci povzbuzují k žádoucí aktivitě, nabývá výchovné působení učitelů životnosti, konkrétnosti a zajímavosti. V tom se pojetí předmětu výrazně odlišuje od dosud velmi rozšířeného jednostranně výkladového, nepřiměřeně teoretizujícího, moralizujícího přístupu k otázkám ideově politické a mravní výchovy. O tom hovoří i sami učitelé, kteří se snaží uplatňovat metody slovního působení v těsném spojení s tím, jak žáci poznávají význam a obsah správného jednání z vlastní zkušenosti. Na takto připravené půdě se daří působit na utváření politických a mravních postojů žáků citově účinným vyprávěním, četbou ukázek z krásné literatury, rozhovory o tom, co žáci viděli, slyšeli, zažili při návštěvě filmových a divadelních představení, výstav, muzeí, co poznali z vlastní četby, z rozhlasu, z televize,

v pionýrské organizaci, v zájmových kroužcích, v rodině. Při objasňování otázek komunistické morálky má za těchto podmínek značný vliv i seznamování s příklady vynikajících lidí, s mravními vzory z řad dospělých i mládeže.

Na kladných výsledcích výchovného působení ve třídách, kde se objevují nejvýraznější úspěchy, mají význačný podíl rozmanité prostředky a formy práce, které pomáhají seznamovat žáky bezprostředně s životem a prací našeho lidu. Jsou to zejména exkurze na různá pracoviště a besedy s našimi dělníky, se zemědělci z JZD, s odborníky nejruznějších pracovních oborů, s pracovníky národních výborů, se vzornými vojáky, s příslušníky VB, se soudci, s pamětníky revolučních bojů pracujícího lidu atd. Výchovně správně zaměřené a využití exkurze a besedy, práce žáků po boku dospělých brigádníků, společensky prospěšná činnost v zájmových kroužcích, v pionýrské organizaci, péče o úklid školy, vzájemná pomoc a péče o mladší spolužáky, kulturní vystoupení v závodech atd., to vše je živou učebnicí morálně politické výchovy žáků, z níž občanská výchova může mnohostranně čerpat a na jejímž utváření se může i významně podílet.

Výzkum ukázal, kde bude třeba hlouběji propracovávat otázky obsahu a metod výchovné práce v občanské výchově. Náplň osnov a rámcové vymezení témat se v podstatě osvědčilo, bude však nutno některá témata doplnit a prohloubit. Významným úkolem je zvláště posílit zřetel k vědecko-ateistické výchově žáků, prohloubit výchovu komunistické morálky, výrazněji památovat na výchovu žáků k správné volbě povolání podle potřeb naší společnosti. Zvláštní pozorností si přitom zaslouží osnova 9. ročníku, kde bude předmět zaveden ve třídách základního vzdělání již ve šk. r. 1959/60.

Dr. Výborný nastínil v referátu četné další problémy, jež bude třeba řešit ve spojení s postupným zaváděním občanské výchovy do základní devítileté střední školy. Je to např. otázka vhodného vyvážení výchovné práce podle daných témat a aktu-

álních potřeb, problém míry a nejvhodnějšího způsobu pravidelného vysvětlování politických a jiných aktualit, otázka klasifikace, problém zavedení občanské výchovy též do 10.—12. ročníku všeobecně vzdělávací školy a do škol 2. cyklu vůbec, otázka vztahu občanské výchovy k třídnickým hodinám aj.

Nový předmět klade na učitele značné nároky. Na pomoc učitelům bude třeba připravit řadu metodických statí a dalších pomocných materiálů.

V diskusi vystoupili všichni přítomní učitelé předmětu i četní jiní účastníci. Jejich zkušenosti, připomínky a náměty jednak hlouběji osvětlily a doplnily shrnutí v referátu, jednak přinesly četné podněty k dalšímu teoretickému i praktickému rozpracovávání základních otázek předmětu.

Cenné zkušenosti uvedla např. s. Vraná z pražské dvanáctiletky. Seznámila účastníky jednání s rozmanitými formami výchovné práce, které přinesly dobré výsledky. Žáci navštívili několikrát obvodní národní výbor, seznámili se s jeho pracovníky a poznali problémy jeho činnosti. To přispělo k tomu, že se zavázali k ochraně veřejného vlastnictví a že se významně podíleli na zvelebovacích pracích v obvodě. Setkali se také s funkcionáři uličních výborů svého obvodu, pořádali besedy v agitačním středisku, v domově důchodců atd. Žáci devátého ročníku měli příležitost hovořit s pracovníky našeho lidového soudnictví a zúčastnili se přelíčení s mladistvými provinilci. S. Vraná se osvědčilo i využívat výchovné síly umění, zvláště výňatků z krásné literatury. Při četbě ukázek z díla Julia Fučíka žáci např. výstižně poznali mravní rysy bojovníků za socialistickou a komunistickou společnost. Za výrazný klad občanské výchovy s. Vraná označila otevřenou diskuse žáků o otázkách politického vývoje u nás i v zahraničí, o problémech světového názoru, o otázkách kolektivního soužití ve třídě. Chlapci a děvčata vystupují otevřeněji se svými názory, jsou pohotovější, kritičtější, snaží se odstraňovat nedostatky v třídním kolektivu.

Mnozí z učitelů, např. s. Dvořák z opavské dvanáctiletky, kladně ocenili charakter osnov občanské výchovy. Rámcově vymezená témata dovolují věnovat zvýšenou pozornost otázkám, které jsou aktuální v žákovském kolektivu, nebo které jsou problémem v příslušném kraji, např. boj proti ideologickým přežitkům minulosti ve vědomí žáků.

Význam a výchovný vliv besed s různými pracovníky obce a kraje zhodnotil s. Hájek ze Strakonice. Osvědčila se např. beseda s předsedou JZD, který dovedl zaujmout a přesvědčit i žáky, kteří vlivem rodiny neměli správný vztah k socializaci vesnice. Jsou-li referenti na besedu dobře připraveni, jsou-li vhodně vedeni učitelem, dovedou svými bohatými životními zkušenostmi a poznatky mocně myšlenkově a citově zapůsobit na žáky. Přímý styk s pracujícími pomáhá vytvářet správný vztah žáků k dělnické třídě, k práci a k socialistickému vlastnictví. S. Hájek na několika příkladech ukázal, jak občanská výchova přispívá k růstu ukázněnosti ve třídě. Společný rozbor nedostatků v chování přináší lepší výsledky než pouhé snižování známek z chování, jež často žáky ještě více zatvrzuje.

S. Dávřů z dvanáctiletky v Písku vyzvedla ve svém příspěvku souvislost občanské výchovy s ostatními předměty. Učitelé občanské výchovy na této škole využívají poznatků žáků z jednotlivých předmětů k tomu, aby pomáhali vytvářet základy jejich uceleného vědeckého světového názoru. Uvedla i některé problémy, které je třeba řešit, např. otázku klasifikace, otázku kádrového obsazení předmětu atd. Učitelé, jimž byla občanská výchova na škole svěřena, vytvořili předmětovou komisi, ve které řeší metodické problémy předmětu a společně plánují různé výchovné akce.

Významné zkušenosti uvedli v diskusi i s. Vlasák z dvanáctiletky v Mostě, s. Vavříková z Olomouce, s. Sedláček z Přerova, s. Novotný z Jičína. Neskrývali obtíže, jež se při ověřování pokusných osnov objevují, vyjádřili však přesvědčení, že předmět po-

skytuje značné možnosti pro prohloubení výchovné práce školy, jichž bude třeba co nejplněji využít.

Do diskuse významně zasáhla pracovnice MŠK s. M. Kotíková. Upozornila na závažnost vědecko ateistické výchovy a na problém klasifikace v občanské výchově. Je třeba uvážit, zda by se nenašel vhodnější způsob, jak hodnotit žáky v občanské výchově, než je běžné známkování. V nevhodné klasifikační praxi je u některých žáků značné nebezpečí neupřimnosti a předstírání názorů a postojů, jež jim škola vštěpuje. Je třeba počítat s tím, že dosavadní klasifikační řád neposkytuje dostatečná kritéria pro hodnocení politické uvědomělosti a mravních kvalit žáků. Těmito otázkami by se měli pracovníci v oboru teorie morálně politické výchovy pozorně zabývat a měli by hledat cestu k jejich správnému řešení.

S. M. Kotíková se kromě jiného vyjádřila i k připomínce četných účastníků jednání, že by měl být zaveden obdobný předmět jako je občanská výchova také v nejvyšších ročnících všeobecně vzdělávací školy. Ukazuje se, že je to požadavek oprávněný, a bude třeba hledat cesty, jak takový předmět do učebního plánu, popř. alespoň do nejvyššího ročníku, začlenit.

Dr. M. Novotný z VÚP, který řídil jednání, upozornil na možnost nesprávného výkladu dosahu působnosti občanské výchovy. Vážné škody by způsobila představa, že nyní lze přesunout veškerou odpovědnost za morálně politickou výchovu mládeže na tento nový předmět. Organizace zkušeností dětí, výchova jejich ideově politických a mravních postojů a vlastností je záležitostí všech učitelů a vychovatelů mládeže, záležitostí rodiny a celé veřejnosti. Na to pamatují osnovy výchovné práce, vypracované ve Výzkumném ústavu pedagogickém v Praze, které jsou prvním pokusem vnést systém do tohoto mnohostranného výchovného působení.

Lze jen přivítat hlasy těch učitelů občanské výchovy, kteří se zmiňovali o potřebě zavést předmět typu občanské výchovy i do 10.--12. ročníku dvanáctileté

střední školy. Bezprostřední zapojení žáků nejvyšších tříd do výroby, jejich stoupající účast na veřejném a politickém životě bude přinášet i řadu problémů, k jejichž objasňování a řešení by měl být vyhrazen v učebním plánu příslušný čas. Ani na tomto stupni by však nový předmět nemohl nahradit soustavný vliv všech výchovných činitelů, směřující k utváření vědeckého světového názoru a socialistického mravního profilu žáků.

Systematičnost morálně politické výchovy znamená také maximální individuální péči o každého žáka. Proto ani v ateistické výchově nestačí konstatování, že procento dětí docházejících do náboženství je minimální. Boj o vědomí byt' jediného dítěte ve třídě, pozornost ke každé nejasnosti a nejistotě v myšlení žáka je trvalým úkolem každého vychovatele.

Seminář uzavřel dr. Výborný stručným shrnutím výsledků diskuse, z níž vyplynuly cenné náměty k dalšímu rozpracovávání otázek pojetí, obsahu a metodiky předmětu. První rok výzkumu ukázal, že občanská výchova může významně přispívat k uskutečňování spojení školy s životem, k organizování uvědomělé a aktivní účasti mládeže na budování nové společnosti. K dalšímu propracovávání otázek úlohy, obsahu a metod práce v občanské výchově v tomto smyslu bude třeba sdružit nejen učitele, kteří ověřují pokusné a přechodné osnovy nového předmětu v praxi, ale i všechny teoretické pracovníky, kteří mohou k řešení této významné problematiky jakkoli přispět.

Milan Rosenzweig

Z II. UHERSKOBRODSKÝCH DNŮ J. A. KOMENSKÉHO

Již po druhé se letos konalo v Uherském Brodě závažné a radostné sněmování téměř 400 učitelů, ředitelů, vychovatelů, pracovníků MŠK a KNV, VÚP a KPÚ, ÚV a KV odborového svazu zaměstnanců školství aj., a to pod hlavním heslem »Za další sblížení školy se životem«.

Zatím co loni vycházeli účastníci z usnesení XI. sjezdu KSČ, krátkých zkušeností několika málo pokusných dvanáctiletých středních škol a z počáteční praxe škol dalších, čerpali letos účastníci z podnětů čerstvějších a konkrétnějších — z dubnového usnesení ÚV KSČ. Toto usnesení vzniklo na základě široké celonárodní diskuse, provedené z podnětu strany z podzimu minulého roku, jejíž výsledky stranické orgány shrnuly a zobecnily. Je přirozené, že mnohé důležité poznatky byly tvořivě aplikovány i z usnesení a ze zkušeností sovětských, neboť našich konkrétních zkušeností o provádění spojení školy se životem a vyučování s výrobou je zatím nemnoho.

Rozpracování dubnového usnesení ÚV KSČ a z toho vycházející podněty pro konkrétní práci škol a výchovných zařízení přednesl v úvodním referátu s. ministr školství a kultury *dr. Frant. Kahuda*. Z hlediska odborářů — školských pracovníků je rozvedl s. *Jan Štěpánek*, předseda ÚV Odborového svazu zaměstnanců školství, vědy, umění a tisku.

K této části Dní, kdy v referátech pracovníků školské správy a odborové organizace byly dány zásadní směrnice pro nejbližší i vzdálenější výchovnou činnost pedagogů, patřil i projev s. *dr. Frant. Frenclovského* o otázkách vědecko ateistické výchovy.

Na referáty navazovaly plodné a konkrétní diskuse, jež především vyjádřily souhlas všech účastníků s usnesením i se zásadními úkoly ideové výchovy, a dále ukázaly na některé čerstvé zkušenosti, jež mohou pomoci všude, ale přinesly i mnohé podněty k úvahám školské správy, odborové organizace i pedagogické vědy.

Druhou část Dní (časově byla zařazena uprostřed) tvořila IV. Ústřední pedagogická čtení. Zprávu o nich přinášíme na jiném místě. Přinesla vybrané výsledky vědecko-pedagogické tvořivosti učitelstva za minulý rok. Posluchači v plénu i v sekcích jednomyslně uvítali jejich výběr a chválili je za novost problémů i za podnětnost závěrů, za přínos pro pedagogickou praxi.

Žádali právem, aby bylo co nejvíce z letošních prací zveřejněno, a to pokud možno do konce roku 1959, aby se s nimi mohli seznámit i všichni ostatní pedagogové.

Po celou dobu Dní se v OSŠ konala výstavka části novinek pedagogické literatury, školního nábytku, pomůcek, jedno odpoledne bylo věnováno besedě o učebních pomůckách, jeden večer zabrala diskuse o školním filmu po promítnutí několika novinek z poslední doby.

Třetí část náplně Dní, jež se organicky prolínala s předchozími částmi, tvořily vlastivědné zájezdy hlavně po Gottwaldovském kraji za památkami na J. A. Komenského, za historii, ale i za ukázkami budovalských úspěchů socialistické výstavby — pořadatelé nabídli účastníkům několik tras, z nichž jedna vedla i na Slovensko do Pováží — její účastníci shlédli i část Vážské kaskády; dále to byly kulturní pořady (koncerty a tance) a nezapomenutelný seznamovací večer v Bojkovicích, uspořádaný péčí ONV v Uherském Brodě.

Vcelku byla náplň Dní velmi bohatá, ale všichni ji absolvovali s plným elánem a rádi. Mezi účastníky byli jak pracovníci ústředních a krajských orgánů školské správy, odborové organizace a pedagogické vědy, tak řadoví učitelé, ředitelé atd., většiny pořadů se zúčastnili i mladí učitelé ze stanového tábora v Luhačovicích.

S výsledky II. UBDK byli všichni spokojeni, neboť náplň byla ideově politicky závažná, podnětná i odborně a pedagogicky, spojovala vhodně poučení, výměnu názorů, kulturu i zábavu; také po stránce organizační zaslouží Uherskobrodské dni uznání. Soudružské prostředí přispělo k tomu, že účastníci se rozjeli nejen poučení, ale i osvězení.

Hodnotíme-li II. Uherskobrodské dni Komenského z hlediska prohlubování socialistické demokracie, je nutno vyzdvihnout tuto akci velmi vysoko, protože je formou účasti učitelů na rozhodování o školské práci, jak hodnotil letošní jednání pověřenec školství a kultury s. Vasil Bifak. Zmínil se i o jiných významných aspektech Dní, když mezi jiným uváděl:

»...učiteľ prvýkrát v histórii učiteľstva vôbec učí a vychováva v dobe, kedy záujem štátu a ľudu — záujem jednotlivca a celku sú totožné. Dnes učiteľ nemusí vychovávať v rozpore s vlastným presvedčením, ale naopak v súlade. Splňajú sa jeho osobné túžby — vychováva mladú generáciu nie pre záchranu starého, umierajúceho, nespravodlivého spoločenského poriadku, ale pre nové víťazstvá, pre šťastie ľudstva...«

Mluvil ze srdca všetkým účastníkom, ktorí to také mnohokrát zdôrazňovali, keď hovoril o družbách Čechů a Slováků na Dnech: »...História nás učí, a obdobie tzv. slovenského štátu a protektorátu je toho dôkazom, že roztrhnutie sa dvoch bratských národov jak pre Slovákov, tak pre Čechov znamenalo vždy hrozbu národnej smrti. Jedine vďaka KSČ a víťazstvu SSSR nad fašizmom boli naše národy uchránené tohto osudu. Toto poučenie by učitelia mali každodenne vštepovať do mysli a sŕdc našej mládeže. Oni by mali byť našej mládeži vzorom bratstva, bratstva verného, ničím nenarušiteľného. Pre učiteľov nech je symbolom, že už Ján Amos Komenský na jednej strane pomáhal Slovensku a na druhej strane Slovensko mu poskytlo útočisko. Mnoho českých učiteľov je zapísaných v srdci slovenského ľudu. To je základ proletárskeho internacionalizmu. Vaša diskusia potvrdila správnosť a užitočnosť vzájomného sa stretania českých a slovenských pedagógov, ktoré sa stavajú jak pre Slovákov, tak pre Čechov veľkou školou...«

K otázke vedecko ateistické výchovy mládeže zaujal toto stanovisko: »Nikomu nezakazujeme veriť v boha, ale nie každému môžeme zveriť výchovu mládeže — budúcej generácie. Nechceme, aby nám budúca generácia bola vychovávaná ako duševní mrzáci. Chceme vychovať pokolenie smelé a nie zastrašené. Budú to ľudia, čo pôjdu na iné planéty.«

Uvedli jsme, že jsme se rozjeli uspokojení a obohaceni. Přece však je třeba zamyslet se nad některými návrhy, které by mohly prohloubit poslání UBDK. Jeden

podnět je spíše rázu organizačního, ale měl by velký dosah společenský a pracovní — aby v Uherském Brodě po celou dobu setrvali také účastníci z řad pracovníků ústředních a krajských orgánů. Řadoví učitelé by je chtěli informovat o svých potížích, poradit se, slyšet jejich mínění apod. Tomu by vyhovělo zavedení volné besedy, jakési obdoby volné tribuny karlovarského filmového festivalu.

Dále žádali posluchači (nejen snad autoři) pedagogických čtení velmi důrazně, aby bylo čtení věnováno více času (letos 3 půldny). Pak by se na jeden půlden organizovalo méně sekcí — oborů a posluchači by mohli vyslechnout více prací v různých sekcích, které je zajímaly. K seznámení se čteními by přispělo i zavedení čítárny pedagogických čtení.

Nakonec je třeba uvážit i podnět, zdali by se vedle pedagogických čtení nemohly uplatnit i jiné druhy tvořivosti učitelů, např. umělecké projevy — hudba, zpěv, malba atd. Pravděpodobně by se každoročně mohla konat přehlídka jiného druhu této tvořivosti. Myšlenka je dobrá, ale je třeba mít na paměti, že jednak se učitelé zúčastní soutěží v rámci lidové umělecké tvořivosti a jednak že Uherskobrodské dny J. A. Komenského se od ostatních víceméně podobných kulturních akcí liší svou pedagogickou náplní, kterou by si měly podržet. Proto by bylo třeba jiné druhy tvořivosti učitelstva s tímto zásadním pojetím Dní sladit a vyjasnit poslání případných soutěží, které by bylo třeba dobře a dlouho napřed připravovat v okresech a krajích.

Závěrem informaci o dokumentaci letošních UBDK: Učitelské noviny jim věnovaly v červenci významnou pozornost, vedle výňatků ze zásadních referátů uveřejnily výňatky některých pedagogických čtení. V Uherském Brodě vyšla během Dní 4 čísla Zpravodaje UBDK, jimiž disponoval Výbor UBDK na OSŠ v Uherském Brodě. Státní pedagogické nakladatelství vydá některá letošní pedagogická čtení ve sbírce Učitelé o své praxi, výňatky z dalších prací vyjdou v pedagogických časopisech, kam

je VÚP v červenci zaslal. A konečně vyjde nákladem MŠK ve Státním pedagogickém nakladatelství sborník »II. Uherskobrodské dny J. A. Komenského 1959«, v němž budou uveřejněny všechny zásadní projevy,

shrnutí diskusí, poznámky ke IV. ÚPČ a bibliografie ústředních pedagogických čtení (publikované práce z minulých ročníků, úplný přehled o pracích letošního ročníku).

Frant. Auerswald